

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Політика Франції щодо війни Росії проти України. *Інститут Всесвітньої історії національної академії наук України*. URL: <https://ivinas.gov.ua/viina-rf-proty-ukrainy/polityky-frantsii-shchodo-viiny-rosii-proty-ukrainy-analitychna-zapyska.html>
2. Тимчасовий захист у Франції. *Visit Ukraine. Today*. URL: <https://visitukraine.today/uk/blog/1058/timcasovii-zaxist-u-francii-yak-podat-zyayavu-ta-mozlivosti-dlya-ukrainciv>
3. EU sanctions against Russia explained. *The Council of the EU and the European Council*. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/sanctions/restrictive-measures-against-russia-over-ukraine/sanctions-against-russia-explained/>
4. War in Ukraine: France's diplomatic action. *Ministry of French Foreign Policy*. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en/country-files/ukraine/situation-in-ukraine-what-is/article/20205>
5. У Франції відкрилася конференція з невідкладної допомоги Україні. *Новинарня*. URL: <https://novynarnia.com/2022/12/13/u-francziyi-vidkryvayetsya/>
6. France's Assistance to Ukraine. *Ministry of French Foreign Policy*. February 2023. URL: https://franceintheus.org/IMG/pdf/france_s_assistance_to_ukraine_-_february_2023.pdf
7. President of Ukraine met with President of France in Paris. *The Presidential Office of Ukraine*. URL: <https://www.president.gov.ua/en/news/prezident-ukrayini-zustrivsyaz-prezidentom-franciyi-v-pariz-82913>
8. Чому Франція дає так мало зброї Україні. *BBC News Україна*. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-63115755>
9. Дорослий погляд на світ. Як Захід допомагає Росії створювати зброю. *LB.ua*. URL: https://lb.ua/world/2022/08/17/526555_yak_zahid_dopomagaie_rosii_stvoryuvati.html
10. Макрон заявив, що Франція не збирається воювати разом з ЗСУ. *УНІАН*. URL: <https://www.unian.ua/world/makron-zayaviv-shcho-franciya-ne-zbirayetsya-voyuвати-razom-z-zsu-12374745.html>

УДК 327

ТЕРИТОРІАЛЬНІ ПРЕТЕНЗІЇ ЯК ФАКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ КНР

А. О. Анісов, М. І. Прихненко

Анотація. У цьому дослідженні відображено територіальні претензії КНР в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, враховуючи передумови та перебіг конфліктів та акцентуючи увагу на зовнішньополітичних наслідках. Розкриваються складники зовнішньополітичних інтересів КНР та військово-політичні засоби їх досягнення. Увага приділяється залученості КНР до регіональних конфліктів у контексті ролі її політичного, економічного та військового параметрів потужності у їх врегулюванні. Встановлюється вплив фактора територіальних претензій на зовнішньополітичну діяльність КНР.

Ключові слова: КНР, конфлікти, територіальні претензії, зовнішня політика.

У ХХІ столітті Китайська Народна Республіка впевнено нарощує економічний потенціал, водночас підтримуючи політичну та військову могутність. Враховуючи зростання впливу цієї країни у світі та значний рівень її впливу в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, все більшою мірою актуалізується питання конфліктогенності в регіоні, а відповідно й проблематика територій, що вважаються спірними з погляду КНР як потужного гравця.

Мета дослідження – окреслити територіальні претензії Китайської Народної Республіки, визначити передумови, перебіг та наслідки розгортання протистояння між КНР та іншими акторами міжнародних відносин.

Територіальні претензії КНР налічують суперечки з різними державами. Одним із напрямів у цьому полі є проблематика Південно-Китайського моря, що включає суперечливі острівні та морські претензії в регіоні кількох суверенних держав, а саме Брунею, Китайської Народної Республіки, Республіки Китай (Тайваню), Індонезії, Малайзії, Філіппін та В'єтнаму. Суперечки стосуються островів, рифів, берегів та інших об'єктів Південно-Китайського моря, включно з островами Спратлі, Парасельськими островами, міліною Скарборо та різними кордонами в Тонкінській затоці. Води поблизу індонезійських островів Натуна, які дехто географічно вважає частиною Південно-Китайського моря, також є спірними. Морські суперечки також виходять за межі Південно-Китайського моря, як у випадку з островами Сенкаку та скелею Сокотра, які лежать у Східно-Китайському морі [1].

Суперечки стосуються як морських кордонів, так і островів [2]. Китай є учасником декількох територіальних суперечок, у кожній з яких задіяні окремі групи країн. Так, КНР претендує

на територію, яка охоплює більшу частину Південно-Китайського моря та перетинається з претензіями на виняткову економічну зону Брунею, Індонезії, Малайзії, Філіппіни, РК і В'єтнаму. До суперечностей також відносять морський кордон уздовж в'єтнамського узбережжя між КНР, Тайванем і В'єтнамом; морський кордон на північ від острова Калімантан між КНР, Малайзією, Брунеєм, Філіппінами та РК; острови, рифи, береги та мілини в Південно-Китайському морі, включно з Парасельськими островами, островом Пратас, Скарборо і островами Спратлі між КНР, РК і В'єтнамом, а також частинами територій, які також оскаржуються Малайзією та Філіппінами; морський кордон у водах на північ від островів Натуна між КНР, Індонезією, РК і В'єтнамом; морський кордон біля узбережжя островів Палаван і Лусон між КНР, Філіппінами та РК; морський кордон, сухопутна територія та острови Сабах, включно з Амбалатом, між Індонезією, Малайзією та Філіппінами; морський кордон і острови в Лусонській протоці між КНР, Філіппінами та РК [3].

Однією з причин територіальних претензій є, зокрема, фінансово-економічні. Через Південно-Китайське море щороку проходить глобальна торгівля на суму, еквівалентну 3,37 трильйона доларів США, що становить третину світової морської торгівлі. 80 % енергетичного імпорту Китаю та 39,5 % загальної торгівлі Китаю проходить через Південно-Китайське море [4]. Держави-претенденти зацікавлені у збереженні або придбанні прав на рибальську справу, розвідку й потенційну розробку сирої нафти та природного газу на морському дні різних частин Південно-Китайського моря, а також стратегічний контроль над важливими судноплавними шляхами. Безпека на морі також є проблемою, оскільки суперечки створюють проблеми для судноплавства [5, 13].

У 2013 році КНР почала будівництво штучних островів на архіпелагах Спратлі та Парасельських островів. За даними «Reuters», будівництво островів у Південно-Китайському морі переважно В'єтнамом і Філіппінами тривало десятиліттями в невеликих масштабах, і хоча КНР пізно почала будівництво власних островів, її зусилля були безпрецедентними, оскільки з 2014 до 2016 року вона побудувала більше нових островів, ніж усі інші країни за всю історію. А у 2016 році КНР, на протигагу іншим претендентам, розмістила військову техніку на одному зі своїх штучних островів [6]. У статті Голосу Америки за 2019 рік, де також порівнювалася кампанія КНР та В'єтнаму щодо будівництва островів у Південно-Китайському морі, вказувалося на те, що В'єтнам, на відміну від Китаю, мало піддавався міжнародній критиці та навіть підтримувався через повільнішу швидкість спорудження та оборонний характер його проєкту будівництва острова [7].

Дії КНР у Південно-Китайському морі були описані як частина її стратегії, названої у ЗМІ як «нарізання салями» чи «загортання капусти», і з 2015 року США та інші держави, як-от Франція та Велика Британія, проводять політику свободи судноплавства в регіоні [8]. У липні 2016 року арбітражний суд, створений згідно з Додатком VII Конвенції ООН з морського права, виніс рішення проти морських претензій КНР у справі Філіппін проти КНР. Трибунал не виніс рішення щодо права власності на острови чи делімітації морських кордонів. І КНР, і РК заявили, що вони не визнають трибунал, і наполягали на тому, що питання має бути вирішене шляхом двосторонніх переговорів з іншими позивачами [9]. У січні 2022 року Державний департамент США назвав претензії КНР на Південно-Китайське море «незаконними» [10].

Іншим виміром є історично спірний у багатьох місцях кордон з Індією. Із 1980-х років відбулося понад 50 раундів переговорів між двома країнами, пов'язаних із цими прикордонними питаннями. Хоча у вересні 2014 року візит Сі Цзіньпіна [11] до Індії спрямовувався на вирішення прикордонних проблем [12], однак конфлікт інтересів не було вичерпано, і вже у 2017 році Китай та Індія були втягнуті в серйозне протистояння в Докламі [13]. Це потягнуло за собою і нові прецеденти, коли у січні 2018 року Сі Цзіньпін як голова Центральної військової комісії видав перший наказ про мобілізацію з метою проведення навчання. Це стало першим випадком, коли розпорядження щодо військової підготовки були видані безпосередньо Головою ЦВК. Після цього сили НВАК мобілізували навчання на основі наказу [14], і відтоді Китай збільшив свою військову присутність і на Тибетському плато.

Новий спалах конфлікту почався з травня 2020 року, коли китайські та індійські війська вступили в агресивні зіткнення уздовж китайсько-індійського кордону, зокрема поблизу спір-

ного озера Пангонг у Ладакху та Тибетському автономному районі, а також поблизу кордону між Сіккімом і Тибетський автономним районом. Наприкінці травня завданням китайських військ було завадити індійському будівництву дороги в долині річки Галван [15]. Часткове зміщення лінії розмежування з Галваном, Хот-Спрінгсом і Гогрою відбулося в червні-липні 2020 року, тоді як у лютому 2021 року північний і південний береги озера Пангонг було повністю розділено [16].

Протягом протистояння Індія залучила до регіону 12 тисяч додаткових робітників, які мали б забезпечити Індійській організації прикордонних доріг завершення розвитку інфраструктури вздовж китайсько-індійського кордону. Також відкликання індійським урядом особливого статусу Джамму і Кашміру в серпні 2019 року стурбувало КНР [17]. Однак Індія та Китай стверджують, що існує достатньо двосторонніх механізмів для вирішення ситуації. Це включає численні раунди діалогу між полковниками, бригадними генералами та генерал-майорами, зустрічі спеціальних представників, зустрічі «Робочого механізму консультацій та координації у справах на кордоні між Китаєм та Індією», і зустрічі та комунікація між їх міністрами закордонних справ і оборони [18]. Останні способи владнання конфлікту уособлюють задеклароване стремління до розв'язання суперечок дипломатичними засобами.

Окремим полем дискусії щодо територіальних претензій КНР є суперечки навколо політичного статусу Тайваню, який зараз контролює РК, а саме тайванське питання є результатом Другої світової війни, другої фази громадянської війни в Китаї, що тривала у 1945–1949 роках, а також холодної війни. Основне проблемне питання полягає в тому, хто повинен контролювати острови Тайвань, Пенху, Кіньмень і Мацу. Основні варіанти вирішення проблеми включають збереження поточного статус-кво із материковою частиною Китаю під контролем КНР та Тайванем під контролем РК; існування Тайваню як де-факто окремого самоврядного утворення; включення Тайваню до складу КНР як провінції або спеціального адміністративного регіону однієї країни та двох систем, на кшталт Гонконгу і Макао; формальне скасування РК і створення де-юре незалежної Тайванської держави; об'єднання з материковим Китаєм під управлінням РК; анексія Тайваню урядом КНР [19].

Ця суперечка також стосується того, чи є поточний статус-кво існування та правовий статус суверенності держав КНР і РК легітимним з погляду міжнародного права. Статус-кво прийнято значною мірою тому, що наразі не визначається юридичний чи майбутній статус Тайваню, залишаючи кожній групі можливість інтерпретувати ситуацію у спосіб, який є політично прийнятним для її членів. Водночас політику статус-кво критикували як небезпечну саме через те, що різні сторони по-різному його тлумачать, і це може призвести до ескалації конфлікту. Останнім часом КНР під однопартійним управлінням КПК прагне покінчити з фактичною незалежністю Тайваню шляхом процесу об'єднання за принципом «Одна країна, дві системи» у межах однопартійної соціалістичної держави, і КНР не виключає можливість застосування сили для досягнення цієї мети [20].

Незважаючи на те, що ситуація складна, більшість спостерігачів вважають, що вона стабільна з достатньою кількістю домовленостей і джентльменських угод, щоб не допустити переростання ситуації у відкриту війну. Поточні суперечки зосереджені навколо терміна «один Китай», оскільки КНР наполягає на тому, що РК має визнати цей термін для початку переговорів. Незважаючи на те, що Демократична прогресивна партія пом'якшила свою підтримку незалежності Тайваню, у цій партії все ще недостатньо підтримки для того, щоб колишній Президент Чень Шуйбянь погодився на єдиний Китай. На противагу цьому, Гоміндан і Перша народна партія потенційно були готові погодитися на певну варіацію єдиного Китаю, і спостерігачі вважали, що позиція КНР була спрямована на те, щоб відсторонити Ченя до президентських виборів 2004 року, сподіваючись на те, що владу отримає альтернативний кандидат, який би більше підтримував об'єднання Китаю. Частково для протидії цьому Чень Шуйбянь оголосив у липні 2002 року, що якщо КНР не відреагує на добру волю РК, то Тайвань може «піти власним шляхом», що означало існування інших способів боротьби з КНР як могутнім гегемоном. Наприклад, існує думка, що якби Тайвань проголосив юридичну незалежність шляхом народного референдуму, то це могло б спровокувати кризу в КНР через її політичну чутливість на материку [21, 115]. Примусове встановлення суверенітету Тайваню викликає побоювання у КНР,

чим пояснюється впровадження нормативно-правових актів – закону про протидію сецесії, це викликає негативну реакцію у громадськості РК і фактично створює ефект «згуртування навколо прапора» [22] на підтримку руху за незалежність Тайваню.

Із переобранням Ченя у 2004 році перспективи Пекіна на швидше вирішення проблеми були послаблені, хоча тенденція до їх зміцнення прогнозувалася після того, як Пан-блакитна більшість перемогла на парламентських виборах 2004 року. Проте громадська думка в РК негативно відреагувала на закон про заборону сецесії, прийнятий КНР у березні 2005 року. Після двох візитів до КНР керівників партій Гоміньдан і Першої народної партії баланс громадської думки виглядав неоднозначним, оскільки Пан-зелена коаліція отримала більшість на виборах до Національної асамблеї 2005 року, водночас Пан-блакитна коаліція здобула переконливу перемогу на муніципальних виборах. 12 січня 2008 року в РК відбулися парламентські вибори. За їх результатами Гоміньдан та Пан-блакитна коаліція зайняли абсолютну більшість у законодавчому органі, отримавши 86 із 113 місць і завдавши серйозної поразки Демократичній прогресивній партії Президента Чень Шуйбяня, яка отримала решту 27 місць. Партнер Пан-зеленої коаліції – Союз солідарності Тайваню – не отримав жодного місця. Вибори 12-го Президента РК відбулися 22 березня 2008 року. Кандидат від Гоміньдану Ма Їнцзю переміг, набравши 58 % голосів. Його перемога поклала край восьми рокам лідерства Демократичної прогресивної партії. Разом із законодавчими виборами 2008 року переконлива перемога Ма повернула Гоміньдан до влади в РК. Ця нова політична ситуація призвела до зменшення напруги між обома сторонами Тайванської протоки та посилення відносин між сторонами, що зробило оголошення незалежності або ж початок війни малоймовірним. Тим часом у КНР встановили кінцевий термін об'єднання Тайваню з материковим Китаєм до 2049 року, тобто до 100-річчя заснування КНР [23]. Генеральний секретар КПК Сі Цзіньпін заявив, що це об'єднання є складником китайської мрії. У 2021 році уряд КНР заявив, що не допускати на територію КНР, включно з Гонконгом та Макао, людей, які виступають за незалежність Тайваню [24].

Останній рік позначився хвилями загострення конфлікту, коли в межах прогнозів з'являлися побоювання щодо можливого воєнного зіткнення. Зокрема, візит на той час Спікера Палати представників США Ненсі Пелосі до РК у серпні 2022 року [25] спричинив не тільки посилення конфронтації між США та КНР, а й актуалізував побоювання щодо силового приєднання Тайванського острова до КНР. Однак у своїх спробах маневрувати між різними способами вирішення конфліктів КНР, базуючись на довгостроковій розстановці цілей та пріоритетів, намагається комбінувати різні засоби дипломатії, зокрема й класичної, прикладом чого може слугувати прийом демонстрації сили. Нападу на РК не відбулося, проте демонстрація військової потужності знайшла вираження у спільних військових навчаннях Китаю, Ірану та Росії під назвою «Security Belt-2023», які відбулися у березні 2023 року в Оманській затоці. У такий спосіб КНР та її союзники продемонстрували готовність до проведення спільних операцій у морському просторі [26].

Отже, КНР не випускає з фокусу уваги геополітичне становище в Азійсько-Тихоокеанському регіоні, оскільки є втягнутою в низку територіальних суперечок. У цьому контексті Китай нарощує військову потужність, однак наявність територіальних претензій спонукає уряд КНР і до пошуку дипломатичних засобів впливу та механізмів залагодження конфліктів, що дає змогу продовжувати КНР у зовнішній політиці балансувати між застосуванням класичного жорсткого впливу та альтернативних шляхів вирішення проблем.

Abstracts. This study reflects the territorial claims of the People's Republic of China in the Asia-Pacific region, considering the background and course of conflicts and emphasizing the foreign policy consequences. The components of the foreign policy interests of the People's Republic of China and the military-political means of achieving them are revealed. Attention is paid to the involvement of the PRC in regional conflicts in the context of the role of its political, economic, and military power parameters in their settlement. The influence of the factor of territorial claims on the foreign policy activity of the People's Republic of China is established.

Keywords: PRC, conflicts, territorial claims, foreign policy.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Keck Z. China's Newest Maritime Dispute. *The Diplomat*. URL: <http://surl.li/idobg> (date of access: 19.05.2023).

2. Troubled waters in South China Sea. *The Straits Times*. URL: <http://surl.li/idoka> (date of access: 19.05.2023).
3. Natuna Islands. *GlobalSecurity*. URL: <http://surl.li/idodl> (date of access: 19.05.2023).
4. How Much Trade Transits the South China Sea? *ChinaPower Project*. URL: <http://surl.li/idnyz> (date of access: 19.05.2023).
5. International Chamber of Shipping Staff. *Maritime Security: A Comprehensive Guide for Shipowners, Seafarers and Administrations*. Witherby & Company, 2021.
6. Johnson W. Everything you need to know about the South China Sea conflict – in under five minutes. *Reuters*. URL: <http://surl.li/idobc> (date of access: 19.05.2023).
7. Vietnam Quietly Builds Up 10 Islands in South China Sea. *Voice of America*. URL: <http://surl.li/idoli> (date of access: 19.05.2023).
8. Freund E. Freedom of Navigation in the South China Sea: A Practical Guide. *Belfer Center for Science and International Affairs*. URL: <http://surl.li/eiqzl> (date of access: 19.05.2023).
9. Tweed D., Shi T. China's South China Sea Claims Dashed by Hague Court Ruling. *Bloomberg*. URL: <http://surl.li/idokj> (date of access: 19.05.2023).
10. US report finds Beijing 'unlawfully claims sovereignty' in South China Sea. *Hong Kong Free Press HKFP*. URL: <http://surl.li/idola> (date of access: 19.05.2023).
11. Li N. Party Congress Reshuffle Strengthens Xi's Hold on Central Military Commission. *Jamestown*. URL: <http://surl.li/idobq> (date of access: 19.05.2023).
12. McDonald J. China Ukraine envoy urges allies to 'stop sending weapons' to Kyiv. *Defense News*. URL: <http://surl.li/idocj> (date of access: 19.05.2023).
13. Indian and Chinese soldiers injured in cross-border fistfight, says Delhi. *The Guardian*. URL: <http://surl.li/idoas> (date of access: 19.05.2023).
14. "If You Know Your Enemy..." – Why China did What it did in Ladakh? – Indian Defence Review. *Indian Defence Review*. URL: <http://surl.li/idnzk> (date of access: 19.05.2023).
15. Chinese troops challenge India at multiple locations in eastern Ladakh, standoff continues. *ThePrint*. URL: <http://surl.li/idnvc> (date of access: 19.05.2023).
16. India, China complete troop disengagement at three friction points, focus now on Finger area. *Hindustan Times*. URL: <http://surl.li/idoaf> (date of access: 19.05.2023).
17. Beijing think-tank links scrapping of Article 370 to LAC tensions. *The Hindu*. URL: <http://surl.li/idnqw> (date of access: 19.05.2023).
18. At SCO meet, Rajnath Singh reminds China of 'follies of aggression'. *Hindustan Times*. URL: <http://surl.li/idnqj> (date of access: 19.05.2023).
19. Brown M. Taiwan's Urgent Task: A Radical New Strategy to Keep China Away. *Foreign Affairs*. URL: <http://surl.li/idnrt> (date of access: 19.05.2023).
20. Bush R., Hass R. Taiwan's democracy and the China challenge. *Brookings Institution*. URL: <http://surl.li/idnsb> (date of access: 19.05.2023).
21. Wei C. N. China's Anti-Secession Law and Hu Jintao's Taiwan Policy. 5th ed. *Yale Journal of International Affairs*, 2010.
22. Baker W. D., Oneal J. R. Patriotism or Opinion Leadership? *Journal of Conflict Resolution*. 2001. Vol. 45, № 5. P. 661–687. DOI: 10.1177/0022002701045005006 (date of access: 08.06.2023).
23. Bagshaw E. Why does China say the US is 'playing with fire' on Taiwan? *The Sydney Morning Herald*. URL: <http://surl.li/idnqm> (date of access: 19.05.2023).
24. If you support Taiwan's independence, China won't let you into the mainland, Hong Kong, or Macau. *ABC News*. URL: <http://surl.li/idnzu> (date of access: 19.05.2023).
25. Smith D. Pelosi's 'reckless' Taiwan visit deepens US-China rupture – why did she go? *The Guardian*. URL: <http://surl.li/idohs> (date of access: 19.05.2023).
26. Китай, Іран та Росія проводять спільні військові навчання в Оманській затоці. *Militaryni*. URL: <http://surl.li/idnrm> (дата звернення: 19.05.2023).

УДК 327(510:529)(616.98-036.21:578.834COVID-19)

ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПОЛІТИКИ «ОДНОГО КИТАЮ» В КИТАЙСЬКО-ТАЙВАНСЬКИХ ВІДНОСИНАХ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

В. В. Берегута, І. В. Богінська

Анотація. У статті розглянуто конфлікт між КНР та Республікою Китай (Тайвань) під час пандемії коронавірусу навколо прагнення Тайбею посилити власну міжнародну суб'єктність шляхом здобуття права участі у Всесвітній асамблеї охорони здоров'я та членства у ВООЗ, що суперечило політиці «одного Китаю», яку проводить КНР у міжнародних відносинах. Проаналізовано «медичну дипломатію» як інструмент зовнішньої політики Тайбею для досягнення цієї мети та невдалі спроби сторін деескалювати конфлікт через пропонування гуманітарної медичної допомоги один одному. Автори дійшли висновку про істотне погіршення китайсько-тайванських відно-